

Átértékeltem a siker fogalmát

Keller András a Concerto Budapest bővüléséről, a koronavírus zenei életre gyakorolt hatásairól és a jövőbeli irányvonalakról

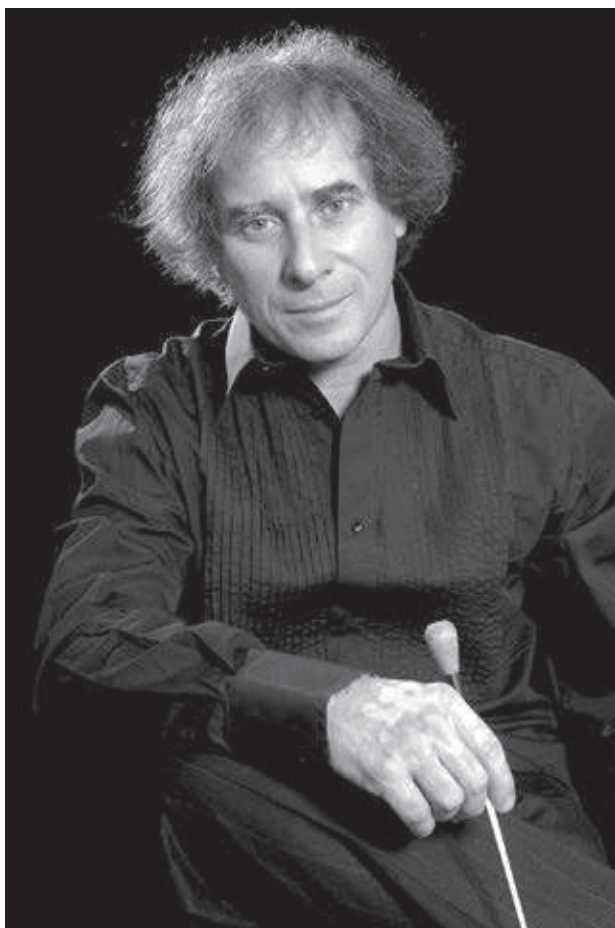
Bartók számára a nemzet és az európaiság szintézisben volt. Szerintem ez testesíti meg az Európai Unió eredeti alap gondolatát is, amitől az EU már jócskán eltávolodott. Bartók helyes értelmezésével talán egy kicsit hozzá tudnánk járulni, hogy az EU visszataláljon ahhoz a nemesebb gondolkodáshoz, ahonnan indult – vallja Keller András.

■ *Milyen nehézségeket okozott a márciusi váratlan leállás? Mivel próbálták átvészelni ezt az időszakot?*

– Március 12-én lett volna egy népzenei témájú koncertünk a Muzsikás együttesrel, amit majd be fogunk pótolni, akkor állt le minden, onnantól kezdve az öszszes koncertünk elmaradt. Épp az új évadunkat szeretnénk volna a következő héten meghirdetni, az is elmaradt, persze ezzel nem voltunk egyedül. Abból indultunk ki, hogy ha az intézkedéseket betartjuk, talán hamar túljutunk rajta, de most már látszik, hogy ez nem lesz ilyen gyors folyamat. Három hónap volt a teljes leállás, ennyi ideig nem lehetett zenekari próbát tartani. Örültem, hogy jó néhány korábbi koncertet újra közvetítettek, köztük volt nekünk is több hangversenyünk, és több zenekar tudott valamit adni a közönségnek ilyen körülmények között is. Bebizonyosodott, hogy közösségi élmény nélkül nagyon üres az életünk. A közösen megélt élmények katarzist adnak, az internetes közvetítés nem ugyanaz. Meg kell találni azokat a pontokat, azokat a formákat, ahol értékes produkciók tudnak születni akkor is, ha újabb szigorítások történnek. A leginkább azonban az veszélyes ebben a helyzetben, hogy az emberekben elindult egy félelem, sokan teret adtak ennek az érzésnek, és ha ez elhatalmasodik, akkor nehéz onnan kimozdítani őket. Nem szabad összekeverni a félelmet, ami lebénít és gátol, az óvatossággal. Az óvatosságra szükség van, a félelemre nincs.

■ *Zenekarnál nagy a létszám egy adott teremben, nem könnyű megfelelni a távolságtartási előírásoknak.*

– A próbatermünk nem nagy. Ha tovább szigorítanak a távolságtartáson, ami már eleve nehézkessé teszi a közös zenélést, lehetséges, hogy megint csak egy kisebb zenekarral tudunk ott próbálni. Vannak szabályok, amiket be kell tartani, a terem fertőtlenítése, a kézferőtlenítés, de a legfontosabb az őszinteség. Ha valaki vírusos közelébe kerül, nem szabad elhallgatnia, mert azzal veszélybe sodorhatja nemcsak magát, de a produkciót és az egész a közösséget is.

■ *Mikor tudták újratekdeni a munkát?*

– Június 9-től kezdtünk el dolgozni kisebb csapatokkal, majd nagy örömet okozott valamennyiünknek az újratekzés. Volt két emlékezetes nyári koncertünk, utána belevágtunk a Beethoven-szimfóniákba, és négy szimfóniát, majd pedig Vidovszky Promenade-ját vettük fel lemezre. Ezután a pannonhalmi Arcus Temporum fesztiválon adtunk két nagy koncertet, most pedig már az őszi hangversenyekre készülünk. Jó hír, hogy a kormány enyhített a beutazás szabályain, talán

nem lesznek nagyon nagy fennakadások. Abból indulunk ki, hogy mindent, amit terveztünk, szeretnénk megvalósítani. Ha menetközben muszáj változtatni, akkor természetesen igazodunk a szigorításokhoz.

■ *Nehéz most a tervezés, hiszen egyik napról a másikra változik a helyzet.*

– Éppen a napokban gondolkodtam arról, hogy mit is tervezek előre arra az esetre, ha csak kisebb ensemble-k játszhatnak, de aztán rájöttem, hogy főleg is tervezni, úgyis rengeteg ötlet van a fejemben, amikor itt az ideje, majd döntünk róla. Elsősorban attól tartok, hogy egy zenekarban sokan függünk egymástól, ha bármelyikünk bármikor találkozik a vírussal, egy pozitív teszt elég arra, hogy a teljes zenekarnál egy időre leálljon a munka.

■ *A közönség hogy élte meg ezt a leállást, milyen visszajelzések vannak?*

– Május végén mutatta be a Mezzo Televízió a Concerto és a Kremerata Baltica közös koncertfilmjét, amelyet csak Magyarországon több mint 200 ezren néztek meg. A mostani jegyeladásokkal kapcsolatban úgy látom, nagyon sokan kívárnak, és feltehetőleg az utolsó pillanatban vásárolnak csak jegyet. Én úgy hiszem, jobb egy kis veszéllyel élményekhez jutni, mint biztonságban mindentől elzárva félni. Most az a veszélyes, hogy a vészhelyzet mindenki gondolkodásának az előterébe került. Attól tartok, hogy beszűkülhetnek az emberek, és a félelem meggátol sok mindent, amiből hosszabb és már középtávon is sok rossz reakció szülehet. Ugyanakkor persze vannak a vírusnak pozitív hozadéka is, el tudjuk mondani, hogy mennyivel több kismadár csiripelt, mennyivel kevesebb betörés volt, vigasztalhatjuk magunkat, én azért nem éltem meg annyira örömtelen ezt az időszakot.

■ *Azért egy színpadi művésznek nagy törés, ha nem koncertezhet. A gyakorlás is akkor megy igazán, ha van célja, például egy kitűzött koncert.*

– Be kell vallani, nekünk zenészeknek a színpad az életünk. Azért élünk, hogy adjunk a közönségnek. Ha ezt elveszik tőlünk, céltalanná válik az egész létünk. Visszatérve a kérdésre, nyáron láttuk, mennyire örültek az emberek az élő koncerteknek. Rengeteg kamaraprodukciót csinált a zenekar az elmúlt hetekben, nagy sikerrel futottak az előadások templomokban, kisebb helyszíneken. Érdekes is ezeket a kamaraprodukciókat kihasználni, hiszen a Concertóban tényleg nagyszerű képességű zenészek vannak.

■ *A határzár a zenei életet is érzékenyen érinti. A zenekarok készítettek is egy beadványt, hogy a kormány a művészeknél fogadja el a külföldi tesztek, ez a schengeni országok esetében meg is történt. Több zenekarnak így is módosítania kellett a szeptemberi koncertjeinek a*

műsorát, mert például most Amerikából képtelenség ide jönni.

– Nekünk egy koncertünkön két Amerikában élő művész közreműködött volna, és ezt le kellett mondanunk. A schengeni országokból érkezőkre vonatkozó enyhítésnek nagyon örülök. Ez sokaknak nagy segítség, nekünk is, hiszen több nemzetközi lemezfelvétel kezdődik hamarosan, nagy katasztrófa lett volna, ha ezek meghíúsulnak. Szeptember 25-én lesz az első hangversenyünk, a nyári szezonban megkezdett Hős-koncertek sorozatunk befejező része, és 26-án, Bartók halálának a 75. évfordulóján tartjuk a hivatalos nyitókoncertet.

■ *A zenekar tavaly jelentős bővülésen esett át.*

– Ezzel régi tartozását törlesztette az állam. A Concerto Budapest 2013 óta teljes állami tulajdonban működő zenekar. Amikor az állam átvette ezt a zenekart, nem tudta biztosítani a működéséhez szükséges és megfelelő feltételeket, így hét év után került csak arra sor, hogy munkahelyeket tudtunk teremteni.

■ *Kik kerültek a zenekarhoz?*

– Egy évvel ezelőtt jöhetett létre 88 munkahely, de igazából nem sok minden változott. A Concerto nagyon nagy repertoárt játszik, és nagyon sok produkciót hoz létre. Nagyságrendileg összességében mintegy 150 zenésszel működünk együtt. Az alapcsapat ugyanaz maradt, csak a foglalkoztatási forma változott, ami egzisztenciális biztonságot ad zenészeinknek és családjaiknak. Ez a biztonság nagyon fontos. A következő években ezt a keretet még tovább szeretnénk bővíteni, hiszen ott van például a kortárs együttesünk, a Ligeti Ensemble, említhetnénk a Concerto Brass-t, a Concerto Windet, de több kiemelkedő kiségyüttes van a zenekarban, amelyeknek a következő években egyre több lehetőséget szeretnénk adni.

■ *A kortárs zene egyre nagyobb teret kap a zenekar repertoárjában.*

– Én nem mérem ennek a terét... Napjaink zenéjével muszáj valamilyen viszonyban lenni, nem kell minősíteni, de találkozni és foglalkozni kell vele. A problémát abban látom, hogy sokakban van egyfajta viszolygás a kortárs zenével szemben, de ez a viszolygás tulajdonképpen csak egy álca: annak az álcája, hogy sokan nem kíváncsiak rá, és aki nem kíváncsi, az nem is találhat benne semmit a maga számára. A mai zenét ugyanolyan alázattal kell megközelíteni és előadni, mint a régebbi korok zenéit. Ez egy komplex világ, jobban elhiszem valakiről, aki gyönyörűen játszik Mozartot, hogy jól játszik majd kortárs műveket is, és fordítva. A közönséget viszont nem lehet kényszeríteni semmire sem. Voltak olyan korszakaim, amikor megpróbáltam jó szándékkal kicsit erőltetni, nem is vált be. Gyengéden kell rávezetni a közönséget. Amikor a Zeneakadémián dupla koncertet tartunk a hétfőn, egy-egy világsztár fellépése

után rakunk egy-egy kortárs bemutatót, és egyre többen maradnak ott, és sokan csak ezért érkeznek. Ezt ebben az évben most nem tudjuk megcsinálni. Ez az év rendhagyó, de reméljük, hamarosan folytathatjuk ezt a sorozatot.

I Egyre gyakrabban merül fel a kérdés, amelyről Ön is többször nyilatkozott, hogy a magyar zenei képzés egyik problémája, hogy alapvetően szólistákra szabják, miközben a fiatalok nagy többsége zenekarban játszik. Angliában a Guildhallban tanít. Ott más a helyzet?

– Én a komplex képzésben hiszek. A Guildhallban is elsősorban szólistaképzés folyik, mégis mások az arányok. Olyan kollektív képzés van, ahol egymásra rakódnak és egymást segítik a tanulmányok, hogy a végén széleskörű gyakorlati ismerettel felvértezett zenészek jöjjenek ki az iskolából, akik később egy próbajátékon vagy a zenekari munkában jobban megállják a helyüket. Ha nem összehangolt a képzés, sokszor a próbajátékon szembesülnek vele a fiatalok. Fontos lenne, hogy a fiatal vonósok rendelkezzenek komplett vonáskultúrával, amire a professzionális zenekari munkában szükség van. A komplex képzésben több és sokféle kamarazené-

re van szükség, és szerintem érdemes összedolgoznia az egyes tanszakoknak.

I Ez egy nemzetközi szakma. Mennyire lehet itthon tartani a jó zenészeket?

– Ez nagyon sok mindentől függ. Az teljesen normális, hogy a fiatalok ambiciózusok, és próbajátékra mennek a világ minden tájára. Nálunk is több külföldi zenész játszik. Lehet, hogy csak pár évig maradnak, a fluktuáció természetes. Szerencsére a magyarok többsége szeret Magyarországon élni, így ha el is megy, viszszajön. Én nagyon sok időt töltöttem külföldön, és bármilyen sikereim voltak, mindig hazavágytam. Örülök, hogy belekezdtem a Concertóba, mert nagyon szerettem volna itthon teremteni valamit. Egy nagyzenekar felépítése évtizedekig tarthat. Ezért is fontos, hogy legyen egy állhatatos vezetője, aki hosszan mellette áll. Olyan a mi életünk, mint az edzőé, aki hosszú éveken edzi a sportolót, amíg az eljut oda, hogy komoly eredményeket érhesen el. Hosszú ideig nagyon hányatott sorsa volt ennek a zenekarnak, kitartottak a legreménytelenebb időszakokban is, rendkívül összetartó társasággá váltak. Olyan bensőséges kapcsolat alakult ki kö-

TISZTELETJEGGYEL

Ki integessen a pulpitusról?

„...csakis azok véleményének figyelembevételével lehet vezető karmestert választani, akiktől aztán azt várjuk, hogy estéről estére tudásuk legjavát nyújtsák a pódiumon... ”

A nyár elején azt hittük, hogy megúsztuk az egészet, s bár már akkor is emlegették a járvány második hullámát, mindenki felszabadult örömmel kereste a személyes találkozás lehetőségét, az élő zene hallgatásának örömet. Nem lehet persze eléggé méltányolni mindazon erőfeszítéseket, amelyek igyekeztek kárpótolni a közönséget az elmaradt koncertélményekért. Le a kalappal mindazok előtt, akik március eleje óta a különböző digitális csatornákon át igyekeztek eljutni a zenebarátok szobáiba, megteremtve persze ezzel a muzikusok számára is a játék lehetőségét – még ha rendkívüli körülmények között is.

Mindeddig semmi nem gyorsította fel annyira a digitális eszközök elterjedését és használatát, mint a korona-

vírus-járvány. S ha a digitalizáció hatása a kulturális életre már évek óta számos elemzés tárgya volt, senki sem számított arra, hogy a technika ilyen brutális erővel jelenik meg a kényszerítő körülmények nyomán. Kulturális szakértők már évek óta ismétlik, hogy a klasszikus zene népszerűségének csökkenése csak úgy állítható meg, hogy ha a leginkább a fiatalok által használt digitális eszközök segítségével igyekeznek megnyerni a közönséget. Az egyre gyorsabb kommunikációhoz szokott generációk azonban terjedelmi okokból is inkább a „vegyes ízelítők” világához kerülnek közelebb, mint az elmélyült műélvezethez.

Persze be kell látnunk, hogy a vájtfülű, nagy formátumú, hosszabb mesterművek végighallgatásához szokott nagyrészt mindig hiányérzete lesz, ha mobiltelefonos applikáción hallgat klasszikusokat popritmusban, vagy akár eredeti változatban, de csak a slágergyanús részleteket. Ugyanakkor ne zárjuk ki annak lehetőségét, hogy a könnyed, felületes zenehallgatóból valaha még elmélyült zenerajongó válhat.

Tanulságos volt megfigyelni, hogy szimfonikus zenekaraink milyen kreatívan, mennyire különböző hozzáállással kezelték a járvány-helyzetet, felfedezve a kisebb formációk lehetőségeit, s ezzel megnyitva a lehetőséget a tuttiban játszó muzikusok előtt is a kibontakozásra. A pesti ház-udvarokat járó zenészek jelenlétének személyessége is új felfedezésekre vezetett, de a közösségi médiában terjesztett quartett, quintett, vagy

zöttünk, hogy nem túlzás azt mondani, úgy érzem, hogy ők a családom. A munkánk gyümölcsei egyre sebberen érnek be. Rosszkor jött ez a helyzet, nemcsak koncertek, de jelentős turnék mentek füstbe.

■ *Milyen terveik vannak a jövőre? Nem is annyira erre a bizonytalan évadra, hanem inkább a jövő irányvonalára gondolok.*

– Ha saját magamra vonatkoztatom: kicsit többet szeretnék hegedülni, többet kvartettezni. Szeretnék minél jobban játszani Beethovent és Bartókot, mindennap azon gondolkodni minél többet, hogy mit is akarnak egymással ezek a hangok. Ezek mások számára valószínűleg unalmasak, nekem az ilyen kérdések kitöltik az életemet. A zenekarral kapcsolatban most egy 12 lemezes sorozatot veszünk fel a Tacettel, hét lemezfelvétel már elkészült, még öt nagy felvétel hátra van. Be szeretném fejezni a Beethoven-szimfóniák felvételeit is. Valahogy átértékeltem az életemben a siker fogalmát. Régebben a világ számára sikeres voltam, nagy közönség előtt játszottam nagy termekben nagy művészekkel, és ünnepeltek. Ma pedig azt tekintem sikernek, ha egy dallamot minél jobban sikerül eljátsza-

ni. Ez nem kisebb siker, sőt. A konkrét tervekről azért sem érdemes beszélni, mert a töredéke tud csak megvalósulni.

■ *Mégis, mit tekint igazán prioritásnak?*

– Egyik legfontosabb küldetésemnek érzem, hogy Bartók szellemi hagyatékát jobban tudjuk helyesen képviselni a világban, minél magasabb szinten. Bartók ugyan valóban nagyon népszerű külföldön, de egyáltalán nem vagyok arról meggyőződve, hogy jól értelmezik a zenéjét, úgy értik, ahogy azt ő szerette volna. Sokak szemében nyugaton ő egy keleti barbár, egy kuriózum. Bartók azonban klasszikus, Beethoven szellemi utóda, és én szeretném, ha ezt elfogadnák. Bartók számára a nemzet és az európaiság szintézisben volt. Szerintem ez testesíti meg az Európai Unió eredeti alap gondolatát is, amitől az EU már jócskán eltávolodott. Bartók helyes értelmezésével talán egy kicsit hozzá tudnánk járulni, hogy az EU visszataláljon ahhoz a nemesebb gondolkodáshoz, ahonnan indult. Szeretném, ha Bartókhöz Magyarországon is klasszikusként viszonyulna a nagyközönség.

Kiss Eszter Veronika

octett felvételek során a zenekarok tagjai a közelképek révén sokkal személyesebben voltak jelen a közös zenei élményben, mint amikor egy koncertteremben halljuk őket. Ha a szükségből lehet erényt kovácsolni, akkor a nagyzenekarok tagjainak illetően megismerése, és ezáltal önálló személyiségük megjelenése mindenképp ebbe a kategóriába tartozik.

Ilyen kisebb együttesekre írt zenés egyveleget kínáltak a Nemzeti Filharmonikusok muzsikusi, és a Nemzeti Énekkar is két júliusi hétvégén a Margitszigeten – immáron végre élőben. A láthatóan igencsak jó kedvvel előadott darabok a máskor a nagy együttesben szólisztikusan szinte soha meg nem nyilvánuló hangszereket és mestereiket is előtérbe állították, így például Mozart csak nagybőgőkön megszólaló Ave verum Corpusa megmutatta, hogy – még ha ez az átirat nem is segített kidomborítani a mű minden zseniális részletét – a mélyvonósok tónusának szépsége mennyire fontos az összzenekari hangzás szempontjából. A karmester nélkül, félkörben állva előadott Elgar Vonósszerenád, vagy a Brahms és Dvořák táncok során az amúgy szigorú rendben pultoknál ülő, most azonban egymásra néző, egész testükkel muzsikáló NFZ-tagok a kamaramuzsikálás legmagasabb minőségét adták a Margitsziget többnyire lelkes laikusokból álló látogatóinak.

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar amúgy korántsem tartozott azon együttesek közé, amelyek a járvány alatt különösebb kreativitást mutattak, vezetői iránymutatás hiányában a zenészek csak lassacskán vették fel a fona-

lat, vették kézbe a hangszert az elektronikus platformokon. Nem tudom, hogy a bezártság, vagy más együttesek média-jelenlétének megtapasztalása vezetett-e a zenekari szavazáshoz, majd annak végeredményéhez, mely szerint az együttes nem Hamar Zsolt vezetésével képzelet el a jövőjét. Akárhogy is történt, egy biztos: a történetek mögött nem a mifelénk nem szokatlan áskálódást, intrikát érdemes keresni, sokkal inkább annak szervezeti, közösségi tudatosodását, amiről egyébként a közös muzsikálás szól: csak egymásra odafigyelve, minden résztvevő jelentőségét elismerve, s ezt emberi gesztusokkal is kifejezve lehet jó közös produkciókat létrehozni. Reméljük, hogy nem a négy fal között YouTube-videókat készítő magányosan játszó muzsikások határozzák meg a jövőben zenei élményeinket, viszont az a figyelem, ami az egyedül, vagy – mint a Margitszigeten – négy nagybőgős felállásban játszó zenészekre irányult, megmarad akkor is, amikor majd koncerttermeinkben újra rendszeresen felhangozhatnak a remek szimfonikus művek. Bízunk abban is, hogy a politikai döntéshozók, a zenei élet ilyen-olyan irányítói a történetek nyomán belátják, amit a világ legnagyobb hagyományú és legsikeresebb nagyzenekarai már réges régtudnak és csinálnak: akárki is finanszírozza egy együttes működését, csakis azok véleményének figyelembevételével lehet vezető karmestert választani, akiktől aztán azt várjuk, hogy estéről estére tudásuk legjavát nyújtsák a pódiumon – jó kedvvel elfogadva és elismerve azt, amit a pulpitról pálcával intégető személy elvár.

(Próhla Gergely)